

The Effect of Social Pressures, Stock Value and Environmental Accounting on Fraudulent Financial Reporting Quality¹

Lida Sheikhzad Abhenar², Omid Pourheidari³,
Amirhossein Taebi Naghandari⁴

Received: 2023/10/27

Accepted: 2024/02/22

Research Paper

Abstract

Purpose: This research seeks to investigate the effect of social pressures, stock value, and environmental accounting on the quality of fraudulent financial reporting.

Method: Quantitative data was collected through a standard questionnaire from 384 employees and investment managers of companies listed on the Tehran Stock Exchange, and partial least square tests were used to analyze the data with the help of "SmartPLS3" statistical analysis software.

Findings: The research findings show that social pressures, stock value, and environmental accounting have a positive and significant effect on the quality of fraudulent financial reporting.

Conclusion: The results of this research prove the effect of various factors on the quality of financial reporting, which should be investigated to prevent fraudulent financial reports to some extent by predicting the effective factors providing suggested solutions, and taking steps toward the interests of investors.

Enhancing knowledge: The current research will be very useful for investors and users of financial information in Iran because the findings of this research will help them understand the importance of correct financial reports and the impact of social pressure factors, stock value, and environmental accounting on the quality of reporting. Find fraudulent financial statements, so they can better analyze financial reports and invest.

Keywords: Social Pressures, Stock Value, Environmental Accounting, Fraudulent Quality of Financial Reporting.

---

1. 10.22051/JAASCI.2024.45147.1807

2. . Ph.D Student, Department of Accounting, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran, (lidasheikhzadabkenar@gmail.com)

3. Professor, Department of Accounting, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran, corresponding author, (opourheidari@uk.ac.ir)

4. Assistant Professor, Department of Accounting, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran. (taebi@lauk.ac.ir).

JEL Classification: M41.

تأثیر فشارهای اجتماعی، ارزش سهام و حسابداری زیست‌محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه^۱

لیدا شیخ زاد آبکنار^۲، امید پور حیدری^{۳*}، امیر حسین تائبی نقندری^۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۰۳

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی تأثیر فشارهای اجتماعی، ارزش سهام و حسابداری زیست‌محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه است.
روش پژوهش: داده‌های کمی از طریق پرسشنامه استاندارد و از ۳۸۴ نفر از کارکنان و مدیران سرمایه‌گذاری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران جمع‌آوری و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های حداقل مربعات جزئی به کمک نرم‌افزار تحلیل آماری «اسمارت پی‌ال‌اس ۳» استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فشارهای اجتماعی، ارزش سهام و حسابداری زیست‌محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد.

نتایج: نتایج این پژوهش اثبات‌کننده تأثیر عوامل مختلف بر کیفیت گزارشگری مالی است که باید مورد بررسی قرار گیرند تا با پیش‌بینی عوامل مؤثر و ارائه راهکارهای پیشنهادی بتوان تا حدودی از گزارش‌های مالی متقلبانه جلوگیری کرد و در جهت منافع سرمایه‌گذاران قدم برداشت.

دانش‌افزایی: پژوهش حاضر برای سرمایه‌گذاران و استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی ایران بسیار مفید خواهد بود، زیرا یافته‌های این تحقیق به آن‌ها کمک خواهد کرد تا به اهمیت گزارش‌های مالی صحیح و تأثیر عوامل فشارهای اجتماعی، ارزش سهام و حسابداری زیست‌محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه پی ببرند، بنابراین بهتر می‌توانند گزارش‌های مالی را تحلیل و سرمایه‌گذاری نمایند.

واژه‌های کلیدی: فشارهای اجتماعی، ارزش سهام، حسابداری زیست‌محیطی، کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه.

طبقه بندی موضوعی: M41

DOI: 10.22051/JAASCI.2024.45147.1807

۲. دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران. ((lidasheikhzadabkenar@gmail.com))

۳. استاد، گروه حسابداری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. نویسنده مسئول. ((pourheidari@uk.ac.ir))

۴. استادیار، گروه حسابداری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران. ((taebi@lauk.ac.ir))

مقدمه

تقلب در گزارشگری و حسابداری مالی در سال‌های اخیر رشد قابل توجهی داشته است. تقلب اقدامی آگاهانه است که شامل فشار برای ارتکاب یا داشتن انگیزه جهت ارتکاب به تقلب و وجود فرصتی برای انجام آن می‌شود (زیلمن، ۱۹۹۷، ۷۸). در حال حاضر جامعه حسابداری و مدیریت دریافته‌اند که شناسایی عوامل ایجاد تقلب و راه‌های جلوگیری از وقوع رفتار متقلبانه در گزارش‌های مالی بسیار حائز اهمیت است؛ اما متأسفانه با وجود تحقیقات خارجی گسترده پیرامون کشف تقلب در گزارش‌های مالی، به نظر می‌رسد، تاکنون در داخل ایران به‌طور خاص به آن پرداخته نشده است. امروزه صورت‌های مالی متقلبانه اثرات منفی بر اقتصاد کشور دارد که پیامد آن از طریق ارائه اطلاعات نادرست به بازار و اثرگذاری بر کارایی و تخصیص منابع، زیان‌های مالی عظیم برای سرمایه‌گذاران، شرکت‌ها و کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران از بازار خواهد بود. از این رو، در محیط تجاری مبتنی بر فناوری که با تغییرات سریع همراه است، نیاز مبرمی به روش‌های مؤثر برای پیشگیری و کشف تقلب وجود دارد (سگال، ۲۰۱۶، ۴۹).

از جمله مواردی که در راستای گزارشگری مالی متقلبانه مطرح است، معطوف به ارزش سهام است. مطالعات گذشته برای سقوط ارزش سهام دو علت اساسی را بیان کرده‌اند؛ یکی از این موارد، تضادهای نمایندگی است که منجر به انگیزه عدم انتشار اخبار بد به مدت طولانی در مدیران می‌شود (کوتاری و همکاران، ۲۰۰۹، ۲۴۴). این بدان معنی است که هنگام اوج انباشت اخبار بد، مدیران به یک‌باره آن را منتشر می‌کنند و در نتیجه، افت ناگهانی ارزش سهام در مقیاس بزرگ رقم می‌خورد؛ از سویی دیگر ممکن است مدیران به دنبال جلوگیری از سقوط ارزش سهام اقدام به تقلب در ارائه گزارش‌ها و اخبار نمایند. دلیل دیگر انگیزه بالای مدیران برای اقدام به سرمایه‌گذاری بیشتر و عدم نمایش عملکرد ضعیف پروژه‌های نامطلوب می‌باشد که مانع از انجام اصلاحات مورد نیاز در مرحله آغاز کار می‌شود. در نتیجه، پروژه‌های نامطلوب مدت‌زمان زیادی از لحاظ مالی تأمین می‌شوند و این عملکرد ضعیف انباشته‌شده، در پایان باعث سقوط ارزش سهام می‌شود. لازم به ذکر است شدت

-
1. Zmbelman
  2. Segal
  3. Kthari

سقوط ارزش سهام در شرکت‌هایی با عدم تقارن اطلاعاتی بالا به مراتب بیشتر است (لیری و رابرتز، ۲۰۱۰، ۳۳۵). پیامدهای نامطلوب گزارشگری مالی متقلبان، افزایش هزینه معاملات، کاهش کارایی بازار، کاهش نقدینگی و به‌طور کلی کاهش سود حاصل از معاملات در بازار سرمایه و در نتیجه نوسانات زیاد در قیمت سهام می‌باشد (قائم‌ی و تقی‌زاده، ۱۳۹۵، ۲۴۱)؛ بنابراین، ارزش سهام می‌تواند نظارت خارجی بر مدیران را تسهیل کند و به کاهش هزینه‌های نمایندگی منجر شود (تقی‌زاده خانقاه و زینالی، ۱۳۹۶، ۱۶۲).

نکته دیگر اینکه سازوکار حسابداری زیست‌محیطی در داخل سازمان، سعی بر آن دارد تا هزینه‌های زیست‌محیطی را همانند صرفه‌جویی در سایر هزینه‌ها به حداقل برساند؛ بنابراین هدف حسابداری محیط‌زیست، این است که سازمان‌ها به‌طور واقع‌بینانه آثار فعالیت‌هایشان را در محیط‌زیست پیش‌بینی کنند و بر اساس آن بدهی‌های احتمالی و ریسک زیست‌محیطی را برآورد کنند. در حال حاضر، افزایش رقابت و اعمال محدودیت‌های زیست‌محیطی به‌ویژه در تجارت جهانی باعث فشار فزاینده‌ای از سوی سهامداران، دولت، رسانه‌های گروهی، سرمایه‌گذاران و دیگر سازمان‌ها برای کاهش هزینه‌های عملیاتی و تأثیرات زیست‌محیطی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی مدیران واحدهای تجاری گردیده است. با توجه به اینکه شرکت‌ها برای کاهش تأثیرات زیست‌محیطی فعالیت‌های عملیاتی، مجبور به وارد کردن اطلاعات مربوط به هزینه‌های زیست‌محیطی در حساب‌ها و تصمیمات خود می‌باشند؛ اما دیده‌شده است که مدیران برای پنهان کردن هزینه‌های زیست‌محیطی گاه‌اقدام به افشای دستکاری‌شده اطلاعات مالی می‌کنند (حجازی و همکاران، ۲۰۱۳، ۳۵۷).

نهایتاً، باید به این نکته اشاره کرد که همسو با رشد فزاینده حقوق اجتماعی، امروزه ذینفعان اعم از سهامداران و سرمایه‌گذاران به‌طور فزاینده‌ای خواهان نظارت بر حقوق اخلاقی و منافع خود در سطح بازار سرمایه هستند. به‌عبارت‌دیگر، سهامداران و سرمایه‌گذاران بر اساس رویکردهای اقتصادی، محیطی و اجتماعی به دنبال افزایش سطح مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی شرکت‌ها می‌باشند (خواجوی و اعتمادی جوریابی، ۱۳۹۴، ۱۲۱). از طرف دیگر با رشد جوامع از منظر حقوقی، قوانین و سایر نهادهای عمومی نیز بر فرآیند و نحوه عمل شرکت‌ها فشار زیادی وارد می‌کنند تا فعالیت‌های

اخلاقی بهبود یابد. فشارهای اجتماعی گاه به صورت سیاسی و گاه اقتصادی و نیز فرهنگی، بسته به شرایط و محتوای بازار، می تواند ظهور یابند. در واقع مقیاس و ماهیت فشارهای اجتماعی به شرکت ها فراتر از امور مالی آن ها بوده و می تواند شامل مواردی نظیر بهبود درک شرکت نسبت به مسائل مختلف، مدیریت پویای ریسک، ایجاد فرهنگ منحصر به فرد، شیوه افشای اطلاعات و ... باشد؛ اما الزاماً فشارهای اجتماعی همواره باعث ارتقای سطح شفافیت های بیشتر یا تقویت عملکردهای مالی شرکت ها در سطح بازار نخواهد شد. بلکه در پاره ای از مواقع وجود فشارهای اجتماعی و حتی نهادی، باعث می گردد تا شرکت ها صرفاً اطلاعات مورد توجه ذینفعان را افشا نمایند و از ارائه اخبار منفی و بد در مواقع مقتضی خودداری کنند (ابزازی و یزدان شناس، ۱۳۸۶، ۲۸). این رفتار و عملکرد شرکت ها در سطح بازار سرمایه، مبتنی بر شیوه گزارشگری مالی است.

گزارشگری مالی بر ارائه داده های مالی قابل اعتماد، دقیق و به موقع به ذینفعان متمرکز است که آن ها برای تصمیم گیری در مورد عملیات بانک به آن نیاز دارند (چانگ و همکاران، ۲۰۱۹، ۶۳۵). هدف گزارشگری مالی انتقال داده های مالی به استفاده کنندگان است تا آن ها بتوانند تصمیمات آگاهانه و عینی بگیرند. با این وجود، خط مشی حسابداری معاصر، انعطاف پذیری زیادی در رویه های حسابداری و اعمال قضاوت عینی برای تنظیم قوانین اندازه گیری، معیارهای شناسایی و در برخی موارد، طبقه بندی بدنه حسابداری دارد. توانایی انتخاب و انتخاب اجزای حسابداری برای استفاده، امکان دست کاری یا پنهان کردن عمدی داده ها را فراهم می کند. چنین دست کاری هایی می تواند با سود آوتر و با ثبات تر نشان دادن شرکت از آنچه هست، مطلوبیت درک شده شرکت را افزایش دهد. چنین شیوه هایی می توانند با استفاده از اطلاعات نادرست، کاربران و سرمایه گذاران را گمراه کنند که مانع مهمی برای رشد شرکت و افزایش سرمایه گذاری است (کامپلو و همکاران، ۲۰۱۱، ۱۹۴۸). در واقع، گزارش های مالی به کاربرانی که برای تصمیم گیری عینی بر این گزارش ها تکیه می کنند جهت می دهد (امیرآزاد و همکاران، ۱۳۹۷، ۲۱).

همان طور که ذکر شد، هدف از ارائه این پژوهش بررسی چگونگی تأثیر فشارهای اجتماعی، ارزش سهام و حسابداری زیست محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه شرکت های پذیرفته شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران است؛ که بر اساس رابطه بین این موارد، دو دلیل اصلی برای

انگیزه پژوهش درباره این رابطه وجود دارد؛ انگیزه نخست این است که پژوهش حاضر از این طریق می‌تواند بینش بیشتری را در رابطه با موضوع گزارشگری مالی شرکت‌ها ارائه دهد. دومین دلیل، افزایش اهمیت فشارهای اجتماعی، ارزش سهام و حسابداری زیست‌محیطی از سوی سرمایه‌گذاران و تدوین‌کنندگان مقررات است. همچنین امروزه با افزایش آگاهی سازمان‌ها نسبت به ارزش مستقیم اقتصادی حسابداری زیست‌محیطی و ترکیب آن با اهداف راهبردی فعالیت‌های اصلی و مدیریتی شرکت، ضمن تأثیرگذاری مثبت بر جامعه و محیط‌زیست، اعتبار خود را نیز افزایش داده‌اند. طرف‌های ذینفع به نحو فزاینده‌ای انتظار دارند که سازمان‌ها از نظر اجتماعی مسئول باشند و کاملاً آماده‌اند تا از آن‌ها قدردانی کرده و در برابرش امتیازاتی بدهند. به این ترتیب، مسئولیت شرکت‌ها مزایای دوجانبه‌ای خواهد داشت، بدین معنی که سازمان از رویکرد اخلاقی و منسجم‌تر خود نفع می‌برد و جامعه و طرف‌های ذینفع نیز نظر و برداشت بهتری از عملکرد و نقاط قوت سازمان خواهند داشت، در نتیجه یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای فعالان بازار سرمایه با ارزش باشد؛ زیرا به آن‌ها بینش اضافی و سودمندی را در این رابطه ارائه می‌دهد. حال با توجه به مطالب مطروحه و وجود خلأ تحقیقاتی موجود در کشور برای ارائه عوامل مؤثر بر کاهش کیفیت گزارش‌های مالی متقلبان، محققین به دنبال پاسخ به این سؤال هستند که آیا فشارهای اجتماعی، ارزش سهام و حسابداری زیست‌محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبان تأثیر دارد یا خیر؟

لذا؛ در ادامه به بیان مبانی نظری و پیشینه تحقیق، بیان فرضیه‌ها، روش تحقیق، سپس یافته‌ها و در پایان نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات به پژوهشگران آتی جهت انجام تحقیقات بیشتر خواهیم پرداخت.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

فرضیات این پژوهش با توجه به مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهشی به دست آمده‌اند. پژوهش ریند او همکاران (۲۰۲۳، ۴۱۴۰) به این سؤال می‌پردازد که آیا تقلب مالی بر هزینه ضمنی حقوق صاحبان سهام تأثیر می‌گذارد؟ با بررسی یک نمونه در ایالات متحده از ۱۵۵۵۲ مشاهده اتفاقات سالانه شرکت، آن‌ها رابطه‌ای مثبت بین تقلب مالی شرکت و هزینه حقوق صاحبان سهام ضمنی پیدا کردند. مطابق با کانال

نظارت، کلاهبرداری مالی، هزینه سهام شرکت را در حضور نظارت خارجی و داخلی بالاتر از نظر پوشش تحلیلگر و مالکیت نهادی بالاتر افزایش می‌دهد. نتایج نسبت به مشخصات و آزمایش‌های متناوب، از جمله تعاریف جایگزین هزینه سهام، تقلب مالی و سایر نگرانی‌های درون‌زایی، قوی هستند. یافته‌ها با نشان دادن اینکه کلاهبرداری مالی باعث افزایش ارزش سهام می‌شود و در نتیجه ارزش شرکت را کاهش می‌دهد، مورد تجاری تقلب مالی را نفی می‌کند. همچنین احمد و همکاران (۲۰۲۱، ۱) به بررسی تأثیر تقلب حسابداری بر شکل‌گیری ارزش سهام، قبل از کشف پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که وقتی معیار سود با تحریف به دست می‌آید، سرمایه‌گذاران متوجه وجود تحریف (مدیریت سود از طریق تحریف) می‌شوند و قیمت سهام را به ارزش کمتری تنزیل می‌کنند، اما در سایر موارد متوجه تحریف نمی‌شوند. سرمایه‌گذاران به دلیل افزایش مقدار انباشته تحریفات، متوجه ناهنجاری در ارقام مالی نمی‌گردند. این نتایج نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاران نمی‌توانند بین سودهای تحریف‌شده و سایر سودها تمایز قائل شوند و در بیشتر موارد به‌جز زمانی که انگیزه‌های مدیریت آشکار باشد، مستقیماً از آن‌ها در تصمیم‌گیری استفاده می‌کنند. کارشناس^۱ و همکاران (۲۰۱۹، ۱۴۵) نیز پژوهشی انجام دادند که هدف اصلی آن تعیین تأثیر بحران مالی بر احتمال گزارشگری متقلبانه و ارزش سهام بود. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بحران مالی بر هر سه متغیر احتمال تقلب، مدیریت سود و ارزش سهام تأثیر منفی و معناداری دارد. حال با توجه به پیشینه‌های مطرح‌شده و در شرایطی که سهام در معرض خطر کاهش ارزش قرار گرفته باشد، این سؤال به وجود می‌آید که آیا ارزش سهام بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر دارد؟

بارانی و همکاران (۱۴۰۱، ۱۷۰) پژوهشی با عنوان تأثیر فشار اجتماعی و تمایل به پذیرش ریسک بر تصمیمات در ارائه گزارشگری مالی انجام دادند. نتایج پژوهش نشان از رابطه مثبت و معنی‌دار فشار اجتماعی اطاعت و تمایل به پذیرش ریسک سازمانی جسورانه بر تصمیمات نادرست در ارائه گزارشگری مالی، دارند. همچنین؛ فشار اجتماعی انطباق و تمایل به پذیرش ریسک محافظه‌کارانه، تأثیر منفی و معنی‌داری بر تصمیمات نادرست در ارائه گزارشگری مالی دارند. فروغی و همکاران (۱۴۰۱، ۲) در پژوهشی با عنوان تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر گزارشگری مالی متقلبانه نشان

1. Kashnaan

دادند گزارش مسئولیت اجتماعی دارای تأثیر منفی بر گزارشگری مالی متقلبانه است، یعنی اگر امتیاز مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها افزایش یابد، احتمال گزارشگری مالی متقلبانه کاهش می‌یابد. بر اساس نتایج پژوهش می‌توان گفت شرکت‌هایی که مسئولیت اجتماعی بیشتری دارند، برای رسیدن به رفاه اجتماعی بالاتر، فعالیت‌های اخلاقی را نیز رعایت می‌کنند؛ بنابراین انگیزه کمتری برای فعالیت‌های متقلبانه دارند. همچنین مسئولیت اجتماعی، سودآوری شرکت را افزایش می‌دهد. در نتیجه سودآوری خوب و نداشتن مشکلات مالی موجب کاهش احتمال فعالیت متقلبانه می‌شود. تاکی و همکاران (۱۴۰۰، ۳۸) پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر میل به ریسک شرکت و فشار اجتماعی بر رفتار گزارشگری مالی غیر محافظه‌کارانه انجام دادند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، زمانی که میل به ریسک شرکت جسورانه باشد، فشار اجتماعی دستوری (فشار اجتماعی هم‌رنگی) باعث تمایل بیشتر (کمتر) مدیران مالی به گزارشگری مالی غیر محافظه‌کارانه می‌شود. نمازی و همکاران (۱۴۰۲، ۱) پژوهشی با عنوان تأثیر فشارهای نهادی و اطلاعات حسابداری مدیریت زیست‌محیطی بر عملکرد مالی، زیست‌محیطی و اقتصادی شرکت انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد تمام فشارهای نهادی با عملکرد مالی ارتباط معناداری دارند. فشارهای هنجاری با عملکرد زیست‌محیطی ارتباط مثبت و معناداری دارند. فشارهای اجباری بر عملکرد مالی تنها در صنعت سلولزی تأثیر منفی و معناداری دارند و فشارهای هنجاری بر عملکرد مالی در صنایع نفت و گاز و پتروشیمی و سلولزی و همچنین بر عملکرد زیست‌محیطی در صنایع فلزی و سلولزی تأثیر مثبت و معناداری دارند. تأثیر فشارهای هنجاری بر عملکرد اقتصادی در صنعت نفت و گاز و پتروشیمی منفی اما معنادار و در صنعت فلزی مثبت و معنادار است. فشارهای تقلیدی تنها در صنعت نفت و گاز و پتروشیمی بر عملکرد زیست‌محیطی و اقتصادی تأثیر مثبت و معناداری دارد. نتایج همچنین نشان می‌دهد که حسابداری مدیریت زیست‌محیطی به‌عنوان یک متغیر میانجی بر رابطه بین فشارهای نهادی و عملکرد شرکت‌ها عمل کرده است. لذا با توجه به پیشینه‌های مطرح‌شده و در شرایطی که بسیاری از این فشارهای اجتماعی باعث تحمیل هزینه‌های هنگفت به شرکت‌ها می‌شوند، این سؤال به وجود می‌آید که آیا فشارهای اجتماعی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر دارد؟

الشاعر و همکاران (۲۰۱۷، ۲) در پژوهشی با عنوان کمیته‌های حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، شواهدی از افشای حسابداری زیست‌محیطی بریتانیا انجام دادند. تجزیه و تحلیل نمونه بزرگ کمی از شرکت‌های FTSE350 انگلستان برای دوره ۲۰۰۷-۲۰۱۱، نشان می‌دهد شرکت‌هایی که کمیته‌های حسابرسی باکیفیت بالاتری دارند، افشای کیفیت بالاتری را ارائه می‌دهند. شرکت‌های بزرگ‌تر با سهامداران بلوکی حجم بیشتری از افشا را دارند، در حالی که کیفیت کمیته حسابرسی حجم افشا را افزایش نمی‌دهد. آریلیا و سوریتا (۲۰۱۲، ۶۱۰) در مطالعه‌ای از گسترش حسابداری محیط‌زیست در رومانی به این نتیجه دست یافتند که روش‌های متفاوتی برای گزارش‌های زیست‌محیطی وجود دارد، اما اغلب آن‌ها از طریق یادداشت‌های توضیحی ارائه می‌شوند. همچنین، اطلاعات زیست‌محیطی به اشکال مختلف ارائه می‌شود و هیچ اجباری برای ارائه این اطلاعات به شکل‌های ویژه نیست. علاوه بر این، گزارش‌های زیست‌محیطی باید به گونه‌ای منتشر شود که به تصمیم‌گیری کمک کند و در نهایت ارزش را حفظ کنند. اکنون در شرایطی که تلاش شرکت‌ها بر کاهش هزینه‌ها و افزایش سود است و سیستم حسابداری فعلی در کشور، کارآمدی لازم را در زمینه گزارشگری هزینه‌های زیست‌محیطی ندارد و به دلیل تفاوتی که گاهی در اهداف گزارشگری مالی یک شرکت با اهداف گزارشگری زیست‌محیطی وجود دارد و همچنین؛ محدودیت موجود در علایق استفاده‌کنندگان، به نظر می‌رسد به الزامات گزارشگری ویژه در این زمینه نیاز است (الیجیدو، ۲۰۱۱، ۵۹)، حال این سؤال به وجود می‌آید که آیا حسابداری زیست‌محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر دارد؟

فرضیه‌های پژوهش

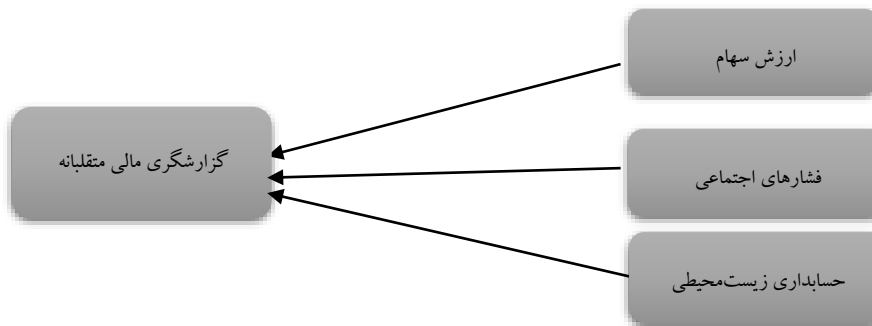
در راستای دستیابی به هدف پژوهش و به استناد مباحث مطرحه در بخش‌های قبلی، فرضیه‌های زیر تدوین شد:

فرضیه ۱: ارزش سهام بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد.

فرضیه ۲: فشارهای اجتماعی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد.

فرضیه ۳: حسابداری زیست محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد.

با توجه به مبانی مطرح شده، مدل مفهومی پژوهش به شکل زیر است:

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

جامعه، نمونه، نوع پژوهش و روش اجرای آزمایش

پژوهش حاضر از منظر چيستی پژوهشی کمی، از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق حاضر، شامل ۳۸۴ نفر از کارکنان و مدیران سرمایه‌گذاری شرکت‌های بورسی و سرمایه‌گذاری سایا، ایران‌خودرو، گروه سرمایه‌گذاری بهمن، سرمایه‌گذاری خوارزمی، سرمایه‌گذاری توسعه ملی، سرمایه‌گذاری سپه، شرکت معدنی و صنعتی گل‌گهر سیرجان، فولاد مبارکه اصفهان، پالایش نفت بندرعباس، مس شهید باهنر، سرمایه‌گذاری توکا فولاد و گروه سرمایه‌گذاری توسعه صنعتی ایران است. روش نمونه‌گیری بکار گرفته شده در این پژوهش نیز روش تصادفی سیستماتیک است. به همین منظور حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان انتخاب گردید.

متغیرهای پژوهش و ابزار اندازه گیری

متغیر وابسته (کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه): در پژوهش حاضر برای ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه از پرسشنامه استاندارد پسندیده فرد و همکاران (۱۴۰۰) در سطح شرکت استفاده شد که دارای ۱۳ گویه است.

متغیر مستقل (فشارهای اجتماعی): در پژوهش حاضر برای ارزیابی فشارهای اجتماعی از پرسشنامه استاندارد خاکی و همکاران (۱۴۰۰) استفاده شد که دارای سه بعد اطاعت پذیری بودن، انطباقی بودن و نمادین بودن در سطح شرکت با ۲۰ گویه است.

متغیر مستقل (حسابداری زیست محیطی): در پژوهش حاضر برای ارزیابی حسابداری زیست محیطی از پرسشنامه استاندارد رضازاده و همکاران (۱۳۹۰) در سطح شرکت استفاده شد که دارای ۷ گویه است.

متغیر مستقل (ارزش سهام): در پژوهش حاضر برای ارزیابی ارزش سهام از پرسشنامه استاندارد برادران حسن زاده و همکاران (۱۳۹۵) در سطح شرکت استفاده شد که دارای ۸ گویه است.

لازم به توضیح است که در پرسشنامه‌های مذکور، سؤالاتی به عنوان دروغ یاب درج گردید که عبارت بودند از: در پرسشنامه حسابداری زیست محیطی، سؤالاتی مانند «تا چه اندازه موافق هستید که مقررات مربوط به حفظ محیط زیست، در آیین نامه‌ها و دستورالعمل‌های شرکت شفاف و گویاست؟» و «تا چه اندازه موافق هستید که معیارهای موجود، برای قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان، مناسب است؟» در زمره سؤالات دروغ یاب است. در پرسشنامه فشار اجتماعی، سؤالاتی مانند «تا چه اندازه موافق هستید که در این شرکت قانون و مقررات دستگاه‌های دولتی اجرا می‌شود؟» و «تا چه اندازه موافق هستید که در این شرکت بر اساس قوانین و مقررات دستگاه‌های دولتی رفتار می‌شود؟» در زمره سؤالات دروغ یاب هست. در پرسشنامه کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه، سؤالاتی مانند «تا چه اندازه موافق هستید که صفات و ویژگی‌های شخصیتی موجب رفتار متقلبانه در گزارشگری مالی است؟» و «تا چه اندازه موافق هستید که رفتار غیرقانونی افراد موجب رفتار متقلبانه در گزارشگری مالی است؟» در زمره سؤالات دروغ یاب قرار داشت.

ابزار جمع آوری داده‌های پژوهش

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای و تحقیقات میدانی استفاده شد. در بررسی کتابخانه‌ای، جهت گردآوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و پیشینه تحقیقی

موضوع، از منابع کتابخانه‌ای، مقالات و نیز از شبکه جهانی اطلاعات استفاده گردید. در بررسی میدانی، برای گردآوری اطلاعات در راستای آزمون فرضیه‌ها (با توجه به ماهیت توصیفی تحقیق) از پرسشنامه استفاده شد. سؤال‌های پرسشنامه از نوع سؤال‌های بسته بوده و مقیاس اندازه‌گیری سؤالات، از نوع مقیاس لیکرت است. جدول ۱، اطلاعات پرسشنامه‌های مورداستفاده در این پژوهش را ارائه می‌کند.

جدول ۱. ساختار پرسشنامه

شاخص‌ها	ابعاد	متغیرها
گویه ۱ تا ۱۳	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
گویه ۱ تا ۹	اطاعت پذیر بودن	فشارهای اجتماعی
گویه ۱۰ تا ۱۵	انطباقی بودن	
گویه ۱۶ تا ۲۰	نمادین بودن	
گویه ۱ تا ۷	حسابداری زیست‌محیطی	حسابداری زیست‌محیطی
گویه ۱ تا ۸	ارزش سهام	ارزش سهام

روایی و پایایی

پژوهشگر قبل از به کار گرفتن ابزار اندازه‌گیری در مرحله اصلی جمع‌آوری داده‌ها باید اطمینان نسبی را نسبت به اعتبار استفاده از ابزار موردنظر به دست آورد؛ بنابراین در این تحقیق از روش روایی همگرا (برای اعتبار همگرا، میانگین استخراج واریانس و پایایی ترکیبی محاسبه می‌شود: پایایی ترکیبی $< 0/7$ ، پایایی ترکیبی $> 0/7$ ، میانگین واریانس استخراج شده $> 0/5$) و با استفاده از نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس روایی پرسشنامه تأیید گردید. همچنین؛ برای مشخص شدن پایایی ابزار اندازه‌گیری از روش آلفای کرونباخ در این تحقیق بهره گرفته شد (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۹، ۶). ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش میزان تک‌بعدی بودن نگرش‌ها، قضاوت‌ها، عقاید و سایر مقولاتی که اندازه‌گیری آن‌ها آسان نیست به کار می‌رود، در حقیقت میزان برداشت یکسان پاسخ‌دهندگان از سؤالات بررسی می‌شود. اساس ضریب آلفای کرونباخ بر پایه

طیف‌ها یا مقیاس‌هاست. در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس و با روش آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه تأیید گردید (جدول ۲). با مشاهده جدول شماره ۲، همه روابط ذکر شده در بالا برقرار بود؛ لذا مشخص شد پرسشنامه‌های استاندارد مذکور از روایی و پایایی مناسب برخوردار است.

جدول ۲. روایی و پایایی پرسشنامه

عنوان متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراج شده
کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۰/۸۲۰	۰/۸۲۰	۰/۵۱۳
ارزش سهام	۰/۸۵۸	۰/۶۸۶	۰/۵۳۲
فشارهای اجتماعی	۰/۸۶۲	۰/۷۴۵	۰/۵۶۲
حسابداری زیست‌محیطی	۰/۷۶۱	۰/۸۵۲	۰/۵۴۲

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده این پژوهش، در دو بخش انجام شده است. برای توصیف یافته‌ها، از جداول و نمودارهای فراوانی و باهدف توصیف بهتر داده‌ها از شاخص‌های مرکزی (میانگین و میانه) و همچنین شاخص‌های پراکندگی (واریانس و انحراف معیار) استفاده شده است. برای آزمون صحت مدل نظری تحقیق و محاسبه ضرایب تأثیر از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری به وسیله نرم‌افزار پی‌ال‌اس استفاده شده است. مدل‌یابی معادلات ساختاری، یک تکنیک تحلیل چند متغیری بسیار کلی و نیرومند از خانواده رگرسیون چند متغیری و به بیان دقیق‌تر بسط مدل خطی کلی است که به پژوهشگر امکان می‌دهد مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به گونه هم‌زمان مورد آزمون قرار دهد. به‌طور کلی روش معادلات ساختاری از طریق مجموعه‌ای از معادلات شبیه به رگرسیون چندگانه، ساختار روابط درونی متغیرها را آشکار می‌کند. لذا برای پاسخ به پرسش‌های این تحقیق و تجزیه تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری، تکنیک بوت استرپینگ و نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های جمعیت شناختی

اطلاعات مربوط به جنسیت پاسخگویان نشان می‌دهد که ۴۲ درصد نمونه را زنان و ۵۸ درصد نمونه را مردان تشکیل می‌دهند. این درصدها نشان می‌دهد عمده پاسخگویان را مردان تشکیل داده‌اند. گروه سنی «۳۰ تا ۴۰ سال» ۱۷ درصد، گروه سنی «۴۱ تا ۵۰ سال» ۵۱ درصد و گروه سنی «بالای ۵۰ سال» ۳۲ درصد از نمونه را تشکیل می‌دهند. گروه «کارشناسی» ۵۱/۸۲ درصد، گروه «کارشناسی ارشد» ۴۰/۳۶ درصد و گروه «دکتری» ۷/۸۲ درصد از نمونه را تشکیل می‌دهند.

جدول ۳.۳. اطلاعات جمعیت شناختی

درصد فراوانی	تعداد	جمعیت شناختی	
۴۲	۱۶۱	زنان	جنسیت
۵۸	۲۲۳	مردان	
۱۰۰	۳۸۴	کل	
۱۷	۶۵	۳۰ تا ۴۰ سال	گروه سنی
۵۱	۱۹۵	۴۱ تا ۵۰ سال	
۳۲	۱۲۴	بالای ۵۰ سال	
۱۰۰	۳۸۴	کل	
۵۱/۸۲	۱۹۹	کارشناسی	گروه تحصیلات
۴۰/۳۶	۱۵۵	کارشناسی ارشد	
۷/۸۲	۳۰	دکتری	
۱۰۰	۳۸۴	کل	

یافته‌های توصیفی

تحلیل توصیفی متغیرهای تحقیق بر اساس پارامترهای مرکزی (میانگین، میانه، حالت) و پارامترهای پراکندگی (انحراف استاندارد، واریانس و محدوده تغییرات) برای عوامل اصلی تحقیق در جدول شماره ۴، ارائه شده است.

جدول ۴. تحلیل توصیفی

سؤالات متغیر فشار اجتماعی	میانگین	میانه	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	کشیدگی	چولگی (کجی)
سؤال ۱ فشارهای اجتماعی	۴/۱۱	۴	۱	۵	۱/۰۵	۳۴/۰	-۰۷/۱
سؤال ۲ فشارهای اجتماعی	۴/۲۶	۴	۱	۵	۹۲/۰	۷۲/۱	-۴۱/۱
سؤال ۳ فشارهای اجتماعی	۱۸/۴	۴	۱	۵	۹۸/۰	۲۰۶/۱	-۲۷/۱
سؤال ۴ فشارهای اجتماعی	۴/۰۲	۴	۱	۵	۱۲/۱	۰۲/۰	-۹۸/۰
سؤال ۵ فشارهای اجتماعی	۴/۲۰	۴	۱	۵	۹۹/۱	۱۳/۱	-۳۲/۱
سؤال ۶ فشارهای اجتماعی	۴/۱۸	۵	۱	۵	۰۶/۱	۵۴/۰	-۲۰/۱
سؤال ۷ فشارهای اجتماعی	۴/۱۵	۴	۱	۵	۰۴/۱	۹۹/۰	-۲۸/۱
سؤال ۸ فشارهای اجتماعی	۴/۰۸	۴	۱	۵	۰۸۰/۱	۳۴/۰	-۰۹/۱
سؤال ۹ فشارهای اجتماعی	۴/۱۴	۴	۱	۵	۹۹/۱	۰۷/۱	-۲۳/۱
سؤال ۱۰ فشارهای اجتماعی	۴/۱۴	۵	۱	۵	۲۰/۱	۰۴/۰	-۰۶/۱
سؤال ۱۱ فشارهای اجتماعی	۴/۱۶	۴	۱	۵	۰۵/۱	۹۳/۰	-۲۴/۱
سؤال ۱۲ فشارهای اجتماعی	۴/۰۹	۴	۱	۵	۱۱/۱	۷۷/۰	-۲۴/۱
سؤال ۱۳ فشارهای اجتماعی	۴/۰۴	۴	۱	۵	۱۰/۱	۸۱/۰	-۲۲/۱
سؤال ۱۴ فشارهای اجتماعی	۳/۹۹	۴	۱	۵	۱۷/۱	۵۹/۰	-۱۹/۱
سؤال ۱۵ فشارهای اجتماعی	۴/۰۳	۴	۱	۵	۱۲/۱	۹۴۴/۰	-۲۶/۱
سؤال ۱۶ فشارهای اجتماعی	۴/۱۲	۴	۱	۵	۸۷/۱	۰۵/۱	-۲۱/۱
سؤال ۱۷ فشارهای اجتماعی	۴/۱۱	۴	۱	۵	۱۷/۱	۰۴/۰	-۰۴/۱
سؤال ۱۸ فشارهای اجتماعی	۴/۰۷	۴	۱	۵	۱۱/۱	۰۲/۱	-۳۲/۱
سؤال ۱۹ فشارهای اجتماعی	۴/۱۳	۵	۱	۵	۰۶/۱	۷۳/۰	-۲۱/۱
سؤال ۲۰ فشارهای اجتماعی	۴/۰۵	۴	۱	۵	۱۰/۱	۷۸/۰	-۲۰/۱

در جدول شماره ۴، میزان پراکندگی و دامنه پاسخ شرکت کنندگان به سؤالات پرسشنامه قابل مشاهده است. جدول نشان می‌دهد میانگین نمره پرسشنامه معنادار است. با نگاهی به جدول ۴، می‌توان دریافت که کمترین نمره برای سؤالات پرسشنامه، ۱ و بیشترین امتیاز، ۵ بوده است. همچنین طبق میانه اکثر پاسخ‌ها تمایل به ۴ و ۵ داشته‌اند. با توجه به موارد ذکر شده در این مطالعه، پاسخ افراد شرکت کننده در جامعه آماری دارای انسجام بوده و میزان پراکندگی پاسخ‌ها در اطراف میانگین است؛ یعنی به مقدار واقعی نزدیک هستند.

جدول ۵. تحلیل توصیفی

سؤالات متغیر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	میانگین	میانه	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	کشیدگی	چولگی
سؤال ۱ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۲۸۳۳	۳	۱	۵	۷/۳۸۵۷	۲/۲۶۶	۱/۸۴۳
سؤال ۲ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۲/۹۵۰۰	۳	۱	۵	۷/۲۳۱۱	۲/۲۷۸	۱/۸۳۱
سؤال ۳ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۲۸۳۳	۳	۱	۵	۱/۰۰۹۹۸	۱/۱۹۴	۱/۹۰۰
سؤال ۴ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۲/۶۰۰۰	۳	۱	۵	۱/۰۲۸۴۱	۲/۲۱۸	۱/۹۰۲
سؤال ۵ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۲/۶۱۶۷	۳	۱	۵	۱/۱۲۱۳۱	۱/۱۸۴	۱/۹۰۴
سؤال ۶ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۶۰۰۰	۳	۱	۵	۷/۱۷۸۱	۲/۲۶۵	۱/۸۳۰
سؤال ۷ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۴۰۰۰	۳	۱	۵	۷/۶۶۸۹۲	۲/۲۸۲	۱/۸۰۱
سؤال ۸ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۶۶۶۷	۳	۱	۵	۷/۲۸۷۵	۲/۲۶۰	۱/۸۳۸
سؤال ۹ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۴۳۳۳	۳	۱	۵	۷/۸۹۰۵	۲/۲۴۷	۱/۸۵۸
سؤال ۱۰ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۷۱۶۷	۳	۱	۵	۷/۱۵۲۵	۲/۲۸۷	۱/۸۳۴
سؤال ۱۱ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۷۳۳۳	۳	۱	۵	۷/۴۴۵۹۵	۲/۴۵۸	۱/۵۵۲
سؤال ۱۲ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۱۰۰۰	۳	۱	۴	۵/۴۳۰۶	۲/۳۷۳	۱/۷۱۶
سؤال ۱۳ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۳/۳۶۶۷	۳	۱	۵	۷/۴۸۵۹۶	۲/۴۰۸	۱/۶۱۰

در جدول شماره ۵، میزان پراکندگی و دامنه پاسخ شرکت کنندگان به سؤالات پرسشنامه قابل مشاهده است. جدول نشان می‌دهد میانگین نمره پرسشنامه نیز معنادار است. با نگاهی به جدول ۵، می‌توان دریافت که کمترین نمره برای سؤالات پرسشنامه، ۱ و بیشترین امتیاز، ۵ بوده است. همچنین طبق میانه اکثر پاسخ‌ها تمایل به ۴ و ۵ داشته‌اند. با توجه به موارد ذکر شده در این مطالعه پاسخ افراد شرکت کننده در جامعه آماری دارای انسجام بوده و میزان پراکندگی پاسخ در اطراف میانگین است؛ یعنی به مقدار واقعی نزدیک هستند.

جدول ۶. تحلیل توصیفی

سؤالات متغیر ارزش سهام	میانگین	میانه	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	کشیدگی	چولگی
سؤال ۱ ارزش سهام	۳/۸۶۶۷	۳	۱	۵	۵۹۵۶۵	۷۵۸	۳۳۹
سؤال ۲ ارزش سهام	۳/۴۰۰	۳	۱	۵	۴۹۴۰۳	۶۲۲	۳۹۱
سؤال ۳ ارزش سهام	۳/۳۵۰	۳	۱	۵	۶۰۵۷۶	۷۴۹	۳۰۲
سؤال ۴ ارزش سهام	۳/۵۱۶۷	۳	۱	۵	۶۲۴۱۴	۷۲۱	۳۴۶
سؤال ۵ ارزش سهام	۳/۲۶۶۷	۳	۱	۵	۷۰۹۹۰	۸۱۵	۳۳۰
سؤال ۶ ارزش سهام	۳/۱۵۰	۳	۱	۵	۷۵۵۲۱	۸۰۰	۲۳۶
سؤال ۷ ارزش سهام	۲/۸۰۰	۳	۱	۵	۷۰۸۳۰	۷۹۵	۲۴۵
سؤال ۸ ارزش سهام	۳/۴۶۶۷	۳	۱	۵	۶۷۵۶۵	۷۹۷	۳۲۲

در جدول شماره ۶، میزان پراکندگی و دامنه پاسخ شرکت کنندگان به سؤالات پرسشنامه قابل مشاهده است. جدول نشان می‌دهد میانگین نمره پرسشنامه نیز معنادار است. با نگاهی به جدول ۶، می‌توان دریافت که کمترین نمره برای سؤالات پرسشنامه، ۱ و بیشترین امتیاز، ۵ بوده است. همچنین طبق میانه اکثر پاسخ‌ها تمایل به ۴ و ۵ داشته‌اند. با توجه به موارد ذکر شده در این مطالعه پاسخ افراد شرکت کننده در جامعه آماری دارای انسجام بوده و میزان پراکندگی پاسخ در اطراف میانگین است، یعنی به مقدار واقعی نزدیک هستند.

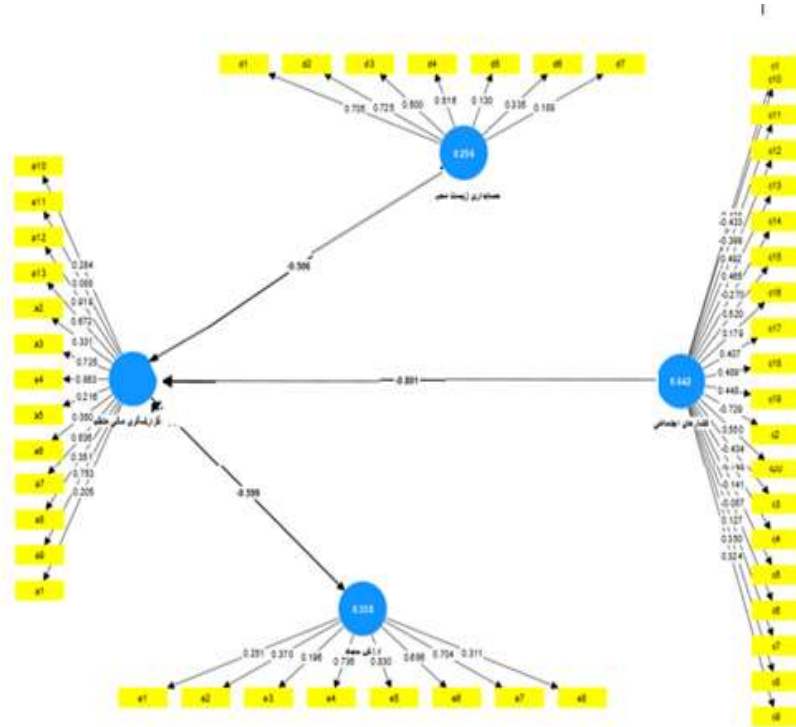
جدول ۷. تحلیل توصیفی

سؤالات متغیر حسابداری زیست محیطی	میانگین	میانه	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	کشیدگی	چولگی
سؤال ۱ حسابداری زیست محیطی	۳/۲۰۰۰	۳	۱	۵	۷۹۸۳۰	۲۷۵	۷۸۱
سؤال ۲ حسابداری زیست محیطی	۳/۱۳۳۳	۳	۱	۵	۶۵۰۰۸	۲۹۸	۷۸۷
سؤال ۳ حسابداری زیست محیطی	۲/۹۵۰	۳	۱	۵	۵۳۴۴۱	۳۷۱	۷۰۹
سؤال ۴ حسابداری زیست محیطی	۳/۸۰۰	۳	۱	۵	۵۷۶۳۷	۳۵۲	۷۴۲
سؤال ۵ حسابداری زیست محیطی	۳/۴۰۰	۳	۱	۵	۸۰۶۷۵	۲۹۰	۸۵۱
سؤال ۶ حسابداری زیست محیطی	۳/۰۶۶۷	۳	۱	۵	۶۶۰۴۲	۲۹۰	۷۹۳
سؤال ۷ حسابداری زیست محیطی	۳/۰۳۳۳	۳	۱	۵	۷۵۸۳۸	۲۱۸	۸۰۹

در جدول شماره ۷، میزان پراکندگی و دامنه پاسخ شرکت کنندگان به سؤالات پرسشنامه قابل مشاهده است. جدول نشان می‌دهد میانگین نمره پرسشنامه نیز معنادار است. با نگاهی به جدول ۷، می‌توان دریافت که کمترین نمره برای سؤالات پرسشنامه، ۱ و بیشترین امتیاز، ۵ بوده است. همچنین طبق میانه اکثر پاسخ‌ها تمایل به ۴ و ۵ داشته‌اند. با توجه به موارد ذکر شده در این مطالعه پاسخ افراد شرکت کننده در جامعه آماری دارای انسجام بوده و میزان پراکندگی پاسخ در اطراف میانگین است؛ یعنی به مقدار واقعی نزدیک هستند.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

در این قسمت ابتدا به بررسی بارهای عاملی هر گویه و هر کدام از عوامل پرداخته شده است (شکل ۲).

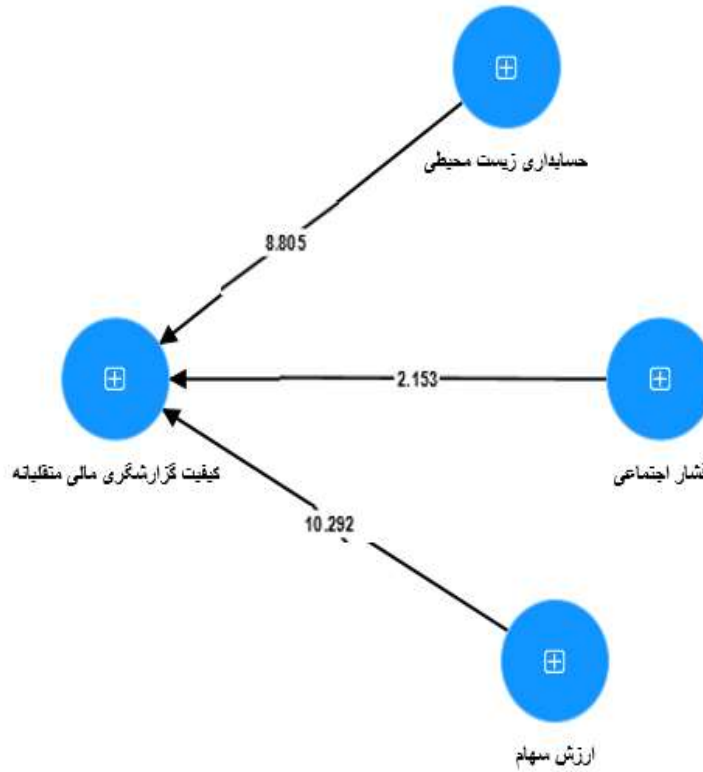
شکل ۲. آزمون حداقل مربعات جزئی

در شکل شماره ۲، تجزیه و تحلیل هر یک از روابط تحقیق به تفکیک و با استفاده از تکنیک حداقل مربعات جزئی صورت پذیرفته است. چند نکته ای که در تکنیک حداقل مربعات جزئی حائز اهمیت فراوان است شامل: قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده به وسیله بار عاملی نشان داده می شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از $0/3$ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته می شود. بار عاملی بین $0/3$ تا $0/7$ قابل قبول است (به شرط آنکه میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از $0/5$ باشد) و اگر بزرگ تر از $0/7$ باشد مطلوب است. حال با مشاهده شکل بالا مشخص است که برخی از روابط دارای بار عاملی بزرگ تر از $0/3$ هستند. در ادامه میزان هم خطی با استفاده از عامل تورم واریانس مورد ارزیابی قرار گرفت. این عامل نشان داد که واریانس ضرایب تخمینی تا چه حد نسبت به حالتی که متغیرهای تخمینی، هم بستگی خطی ندارند، متورم شده اند. همان طور می دانیم که یکی از شروط و پیش فرض های رگرسیون، عدم هم خطی متغیرهای مستقل است؛ بنابراین برای بررسی این وضعیت از شاخص تورم یا عامل تورم واریانس بهره گرفته می شود که در آن شاخص تورم واریانس بالای 10 ، نشان دهنده وضعیت هم خطی بحرانی و مقدار نزدیک به 1 ، نشان دهنده وضعیت مطلوب است و حد قابل قبول هم خطی را نشان می دهد.

جدول ۸. نتایج شاخص مدل درونی عامل تورم واریانس

عوامل مؤثر	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
ارزش سهام	۰/۶۲۷
فشارهای اجتماعی	۰/۷۱۹
حسابداری زیست محیطی	۰/۵۲۵

با توجه به توضیحات مطروحه و مشاهده جدول شماره ۸، می توان نتیجه گرفت که مدل مفهومی پژوهش دارای حد مطلوبی از هم خطی است. با مشاهده جدول ۸، مشخص می شود مدل پژوهش از ساختار قوی برخوردار است، زیرا متغیرهای وابسته در این مدل مطلوب هستند. حال با اثبات قوی بودن مدل مفهومی پژوهش با استفاده از تکنیک بوت استرپینگ به معناداری روابط پرداخته می شود.

شکل ۳. برازش بخش ساختاری

همان‌طور که ذکر شد، برای بررسی معناداری همبستگی‌های مشاهده‌شده از روش‌های خودگردان سازی (بوت استراپ) یا برش متقاطع جک‌نایف استفاده شد. در این تحقیق از روش خودگردان سازی استفاده شده است که آماره t را به دست می‌دهد. در سطح خطای ۵ درصد اگر مقدار آماره بوت استراپینگ t -value بزرگ‌تر از $1/96$ باشد همبستگی‌های مشاهده‌شده معنادار است. لذا با مشاهده روابط فوق مشخص شد که بیشتر روابط معنادار هستند. جدول ۹ خلاصه‌ای از آنچه در این

1. Bootstrap
2. Jackknife

بخش انجام شد ارائه می‌دهد و به بررسی رد یا تأیید روابط موجود در مدل مفهومی پژوهش می‌پردازد.

جدول ۹. خلاصه ضرایب مسیر و برازش ساختاری

تأیید یا رد	آماره t	ضریب مسیر	
تأیید	۱۰/۳	۰/۵۸	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه -> ارزش سهام
تأیید	۲/۱۵۳	۰/۳۷۲	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه -> فشارهای اجتماعی
تأیید	۸/۸	۰/۵۷	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه -> حسابداری زیست‌محیطی

نتایج نشان داد که شدت رابطه ارزش سهام با کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه برابر ۰/۵۸ است که به دلیل بزرگ تر بودن از ۰/۳ قابل قبول است. آماره t رابطه مذکور نیز ۱۰/۳ به دست آمده که بزرگ تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۵ درصد یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد رابطه معناداری بین دو متغیر ارزش سهام با کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه وجود دارد. از طرف دیگر شدت رابطه فشارهای اجتماعی با کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه برابر ۰/۳۷۲ است که به دلیل بزرگ تر بودن از ۰/۳ قابل قبول است. آماره t رابطه مذکور نیز ۲/۱۵۳ به دست آمده که بزرگ تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۵ درصد یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد رابطه معناداری بین دو متغیر فشارهای اجتماعی با کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه وجود دارد. همچنین شدت رابطه حسابداری زیست‌محیطی با کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه برابر ۰/۵۷ است که به دلیل بزرگ تر بودن از ۰/۳ قابل قبول است. آماره t رابطه مذکور نیز ۸/۸ به دست آمده که بزرگ تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۵ درصد یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد رابطه معناداری بین دو متغیر حسابداری زیست‌محیطی با کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

فشار خارجی، شرایطی است که مدیر فشار بیش از حد را از خارج شرکت (طرف‌های خارجی)، تحمل می‌کند. یکی از نمونه‌های که مدیران تحت فشار طرف‌های خارجی قرار می‌گیرند، در مسائل

تأمین مالی است. برای رفع نیازهای طرف‌های خارجی، شرکت‌ها معمولاً به طرف‌های دیگر بدهکار هستند. در واقع بدهی‌های دریافتی شرکت‌ها باعث افزایش ریسک اعتباری آن‌ها می‌شود که این امر ارزش شرکت‌ها را از نظر سرمایه‌گذاران کاهش می‌دهد. برای جلوگیری از این امر، مدیران باهدف کاهش بدهی‌های خود، میزان بدهی‌ها را در صورت‌های مالی دست‌کاری می‌کنند.

طبق نتایج، تغییرات نرخ بازده دارایی‌ها، تغییرات سود هر سهم، تغییرات سود تقسیمی هر سهم، تغییرات سرمایه‌گذاری، تغییرات نرخ بازده حقوق صاحبان سهام، تغییرات نسبت سود خالص به فروش، تغییرات فرصت‌های رشد، تغییرات نسبت سود عملیاتی به فروش منجر به ارتقای کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه می‌شود. در راستای فرضیه اول باید مدیران همواره نسبت به تغییرات نرخ بازده دارایی‌ها، تغییرات سود هر سهم، تغییرات سود تقسیمی هر سهم، تغییرات سرمایه‌گذاری، تغییرات نرخ بازده حقوق صاحبان سهام، تغییرات نسبت سود خالص به فروش، تغییرات فرصت‌های رشد، تغییرات نسبت سود عملیاتی به فروش آگاهی داشته باشند. در بررسی دومین فرضیه پژوهش فشارهای اجتماعی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد. این نتیجه تا حدودی همسو با یافته‌های بارانی و همکاران (۱۴۰۱، ۱۷۰) است. طبق نتایج پژوهش حسابداران زمانی تصمیمات غیراخلاقی اتخاذ می‌کنند که در معرض فشارهای اطاعت قرار گیرند. افراد تحت فشار اطاعت معمولاً تصمیماتی اتخاذ می‌نمایند که مغایر نگرش‌ها باورها و ارزش‌های مرسوم سازمان است. دلیل تمایل آن‌ها به چنین تصمیماتی شانه خالی کردن از مسئولیت‌های احتمالی است. همچنین رفتار بر اساس آیین‌نامه‌های دولتی، بها دادن به ارزش آفرینی، رفتار بر اساس آیین‌نامه‌های شرکتی، رفتار بر اساس خط‌مشی سیاسی، رفتار بر اساس قانون، تمایل به پذیرش اجتماعی، تمایل به آگاهی از ادراک درست از واقعیت‌ها (سطح انتظارات)، تمایل به نزدیک شدن به منبع قدرت (جذب سهامداران بیشتر)، تمایل به هنجارهای اجتماعی (هنجارهای تغییر یافته)، تمایل به حفظ آرامش روان‌شناختی، تحریک حس یکپارچگی سهامداران در ارائه اطلاعات نمادین، حجیم نشان دادن اهمیت انتظارات سهامداران و سرمایه‌گذاران برای شرکت، حجیم نشان دادن جذب سرمایه‌های نقدی از بازار، حجیم نشان دادن سطح نظارت‌ها بر منافع سهامداران، پذیرش توسط سهامداران به‌طور مبالغه‌آمیز منجر به ارتقای کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه می‌شود. در راستای فرضیه دوم باید از

مواردی همچون حجیم نشان دادن اهمیت انتظارات سهامداران و سرمایه گذاران برای شرکت، حجیم نشان دادن جذب سرمایه‌های نقدی از بازار، حجیم نشان دادن سطح نظارت‌ها بر منافع سهامداران، پذیرش توسط سهامداران به طور مبالغه‌آمیز پرهیز شود.

در بررسی سومین فرضیه پژوهش می‌توان گفت که حسابداری زیست‌محیطی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد. این نتیجه غیرهمسو با یافته‌های الشاعر و همکاران (۲۰۱۷، ۲) است. طبق نتایج، اعمال حسابداری زیست‌محیطی در سازمان باعث تجدیدنظر در سیستم حسابداری سنتی و اصلاح آن به گونه‌ای است که اطلاعات مربوط به هزینه‌های زیست‌محیطی را پردازش و به شیوه‌ای مناسب گزارش و در اختیار مدیران قرار دهد. سیستم حسابداری زیست‌محیطی در نتیجه تحول و تکمیل اندیشه حسابداری کلاسیک ایجاد شده است. همچنین شفافیت مقررات مربوط به حفظ محیط‌زیست، در آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های شرکت، مناسب بودن معیارهای موجود برای قضاوت حرفه‌ای حسابرسان محیط‌زیست، شناخت کافی مدیران از مزایای حسابرسی محیط‌زیست در بهبود بازده به کارگیری منابع، مناسب بودن شرح وظایف حسابرسان با توجه به مسائل زیست‌محیطی، اهمیت زیاد حسابرسی محیط‌زیست برای مدیران عالی شرکت، شناخت کافی مدیران از سیستم‌های اطلاعاتی موردنیاز برای حسابرسی محیط‌زیست و نیز شناخت کافی مدیران از مزایای حسابرسی محیط‌زیست در کاهش جرائم منجر به افزایش کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه نمی‌گردد. لذا باید ضمن اصلاح معیارها و استانداردهای حسابداری کنونی در کشور و با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار بر گزارشگری مالی متقلبانه، به دنبال راه‌هایی برای جلوگیری از تقلب و تحریف صورت‌های مالی و ارائه اطلاعات صحیح به استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی گردید. عواملی که گاهی نادیده گرفتن آن‌ها در وضع قوانین و استانداردها می‌تواند اثرات بزرگی بر سرنوشت سرمایه گذاران داشته باشد.

با توجه به مطالب پیش گفته به پژوهشگران آتی تحقیق درباره موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

- بررسی عوامل میانجی و تعدیلگر همچون ساختار سازمانی در رابطه میان مؤلفه‌های مذکور و انتخاب استراتژی؛
- بررسی سایر عوامل مؤثر در کاهش کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه؛

- بررسی تأثیر تعدیل‌کنندگی نفوذ مدیران در شرکت‌ها بر رابطه بین تقلب در صورت‌های مالی و کیفیت گزارشگری مالی؛
  - بررسی تأثیر عدم مدیریت سودهای واهی و بیهوده بر میزان تقلب در صورت‌های مالی؛
  - بررسی تأثیر انگیزه‌های ضدونقیض درون یک شخص بر گزارشگری مالی متقلبانه؛
  - بررسی تأثیر فشارهای روحی روانی و سقوط ارزش سهام بر گزارشگری مالی متقلبانه.
- از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، می‌توان به این موارد اشاره کرد: یافته‌های تحقیق فقط مربوط به مدت دوران جمع‌آوری داده‌هاست و اعتبار آن محدود به دوره زمانی کوتاه‌مدت است، تعمیم نتایج به سایر مراکز در دیگر استان‌ها لزوماً با احتیاط انجام گیرد؛ زیرا مسائلی از جنس عوامل فردی، جغرافیایی، کارکرد افراد و غیره بر هنجار کارکنان اثر می‌گذارد که در تحقیق حاضر، تحلیل‌ها با فرض ثابت بودن آن‌ها انجام گرفته است. از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش که از ویژگی‌های خاص پژوهش‌های علوم اجتماعی است، وجود داده‌های مقطعی و تأثیرگذاری متغیرهایی است که کنترل آن‌ها خارج از دسترس محقق است و امکان تأثیرگذاری آن‌ها بر نتایج تحقیق وجود دارد.

منابع

- ابزاری، مهدی؛ یزدان‌شناس، مهدی. (۱۳۸۶) مسئولیت اجتماعی و اخلاق کار در مدیریت کیفیت نوین، فرهنگ مدیریت، (۱۵)، ۴۲-۵.
- امیرآزاد، میرحافظ؛ برادران حسن زاده، رسول؛ محمدی، احمد؛ تقی زاده، هوشنگ. (۱۳۹۷). الگوی مفهومی عوامل مؤثر بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران به روش نظریه پردازی زمینه بنیان، نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی، ۱۰(۴)، ۴۲-۲۱.
- بارانی، گرگز؛ منصور، معطوفی. (۱۴۰۱). تأثیر فشار اجتماعی و تمایل به پذیرش ریسک بر تصمیمات در ارائه گزارشگری مالی. دانش حسابداری مالی، ۹(۲)، ۱۶۹-۱۹۲.
- تاکی، عبدالله؛ علی احمدی، سعید؛ آقاییک زاده، مهدی. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر میل به ریسک شرکت و فشار اجتماعی بر رفتار گزارشگری مالی غیر محافظه کارانه. حسابداری مدیریت، ۱۳(۴۷)، ۳۷-۵۲.
- خلیلی، عبدالجواد؛ غلامی، عبدالخالق؛ دانش فرد، کرم اله. (۱۳۹۹). طراحی الگوی بومی مدیریت استعداد در صنایع ملی گاز ایران. مجله توانمندسازی سرمایه انسانی، ۳(۱)، ۱-۱۳.
- خواجوی، شکراله؛ اعتمادی جوریایی، مصطفی. (۱۳۹۴). مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و گزارشگری آن. حسابداری سلامت، ۴(۲)، ۱۰۴-۱۲۳.
- عبدی، رسول؛ زینالی، مهدی؛ تقی زاده خانقاه، وحید. (۱۳۹۶). تأثیر مالکیت مدیریتی بر رابطه بین جریان‌های نقد آزاد و ناکارایی سرمایه‌گذاری. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)، ۹(۳۵)، ۱۵۷-۱۸۵.
- فروغی، داریوش؛ حمیدیان، نرگس؛ بهرامی، فاطمه. (۱۴۰۱). تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر گزارشگری مالی متقلبان. دانش حسابداری مالی، ۹(۳۲)، ۱-۲۷.
- قائمی، محمدحسین؛ تقی زاده، مصطفی. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر ریسک اطلاعاتی و هزینه‌های معاملات بر واکنش بازار سهام به اخبار سود. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۳(۲)، ۲۳۵-۲۵۲.
- نظری پور، محمد؛ امیدوار، سید جمال؛ امیدوار، سید محمدحسین. (۱۳۹۳). هزینه‌های زیست‌محیطی و سیستم‌های حسابداری. دانش و پژوهش حسابداری، ۱(۱)، ۱-۱۲.
- نمازی، محمد؛ خرم دل ماسوله، زهرا. (۱۴۰۲). تأثیر فشارهای نهادی و اطلاعات حسابداری مدیریت زیست‌محیطی بر عملکرد مالی، زیست‌محیطی و اقتصادی شرکت. نشریه علمی حسابداری و منافع اجتماعی دانشگاه الزهراء، ۱۳(۱)، ۱-۳۳.

References

- Ahmad, S. R; Olarewaju, O. M; Ali, I; Baig, A; & Khan, I. A. (2021). Impact of Accounting Fraud on Stock Price Formation before Its Discovery-The period from the Start of Fraud to Its Discovery. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 27(5), 1-18.
- Al-Shaer, H; Salama, A; & Toms, S. (2017). Audit committees and financial reporting quality: Evidence from UK environmental accounting disclosures. *Journal of Applied Accounting Research*, 18(1), 2-21.
- Aurelia-Aurora, D; & Sorina-Geanina, M. S. (2012). Perspectives of environmental accounting in Romania. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 610-614.
- Abzari, Mehdi; Yazdanshenas, Mahdi. (2008) Social responsibility and Work ethics in modern quality management, *Culture of Management*, (15), 5-42. (In Persian)
- Abdi, Rasul; Zinali, Mehdi; Taghizadeh Khangah, Vahid. (2016). The effect of managerial ownership on the relationship between free cash flows and investment inefficiency. *Financial accounting and auditing research (Financial accounting and auditing research)*, 9(35), 157-185. (In Persian)
- Amirazad, Mirhafez; Hassanzadeh brothers, Rasul; Mohammadi, Ahmed; Taghizadeh, Houshang. (2017). The conceptual model of factors affecting the quality of financial reporting in Iran by the method of foundational theorizing, *Journal of Financial Accounting Research*, 10(4), 21-42. (In Persian)
- Barani, garkaz; Mansoor, Matofi. (2022). The effect of social pressure and Willingness to accept risk on financial reporting decisions. *Financial Accounting Knowledge*, 9(2), 169-192. (In Persian)
- Campello, Murillo, Erasmo Giambona, John R. Graham, and Campbell R. Harvey. (2011). Liquidity Management and Corporate Investment during a Financial Crisis. *The Review of Financial Studies* 24(6): 1944–1979.
- Chang, Weng Foong, Azlan Amran, Mohammad Iranmanesh, and Behzad Foroughi. 2019. Drivers of Sustainability Reporting Quality: Financial Institution Perspective. *International Journal of Ethics and Systems* 35(4): 632–650.
- Elijido-Ten, E. (2011). "The Impact Of Sustainability And Balanced Scorecard Disclosures On Market Performance: Evidence from Australia's Top 100". *J. Appl. Manag. Account. Res.* 9(1), 59–73.
- Foroughi, Dariush; Hamidian, Narges; Bahrami, Fatima. (2022). The effect of corporate social responsibility on fraudulent financial reporting. *Financial Accounting Knowledge*, 9(32), 1-27. (In Persian)
- Ghaemi, Mohammad Hossein; Taghizadeh, Mustafa. (2015). Investigating the effect of information risk and transaction costs on stock market reaction to profit news. *Accounting and Auditing Reviews*, 23(2), 235-252. (In Persian)
- Hejazi, R; Mesripour, M; & Ansari, Z. (2013). Environmental Accounting and Sustainable Development-with Specific Attention to the Air. *J. of basic and applied scientific research*, 3(3), 354-363.

- Karshenaan, A. L. I; Bahraminasab, A; & Mamashli, R. (2019). The effect of financial crisis on the probability of fraudulent reporting and stocks value. *Financial Accounting Knowledge*, 5(4), 145-168.
- Kothari, S.P; Shu, S. & Wysocki, P.D. (2009). Do managers withhold bad news? *Journal of Accounting Research*, 47 (1), 241-276.
- Khalili, Abdul Javad; Gholami, Abdul Khaliq; Daneshfard, Karam Elah. (2019). Designing a native model of talent management in Iran's national gas industries. *Journal of Human Capital Empowerment*, 3(1), 1-13. (In Persian)
- Khajovi, Shokrale; Etamadi Juryabi, Mustafa. (2014). Corporate social responsibility and its reporting. *Health Accounting*, 4(2), 104-123. (In Persian)
- Leary, M. T; & Roberts, M. R. (2010). The pecking order, debt capacity, and information asymmetry. *Journal of financial economics*, 95(3), 332-355.
- Nazaripour, Mohammad; Omidhar, Seyyed Jamal; Omidhar, Seyyed Mohammad Hossein. (2013). Environmental costs and accounting systems. *Accounting knowledge and research*, (8), 1-12. (In Persian)
- Namazi, Mohammad; Khorram Del Masuleh, Zahra. (2023). The impact of institutional pressures and environmental management accounting information on the company's financial, environmental and economic performance. *Journal of Accounting and Social Interests of Al-Zahra University*, 13(1), 1-33. (In Persian)
- Rind, A. A; Sarang, A. A. A; Kumar, A; & Shahbaz, M. (202۳). Does financial fraud affect implied cost of equity? *International Journal of Finance & Economics*, 28(4), 4139-4155.
- Segal, S. (2016). Accounting frauds—review of advanced technologies to detect and prevent frauds. *Economics and Business Review*, 2(4), 45-64.
- Taki, Abdullah; Ali Ahmadi, Saeed; Mr. Beikzadeh, Mehdi. (۲۰۲۱). Investigating the effect of corporate risk appetite and social pressure on non-conservative financial reporting behavior. *Management Accounting*, 13(47), 37-52. (In Persian)
- Zimbelman, M.F. (1997), ``the effects of SAS on auditors attention to fraud risk-factors and audit planning decisions'', *Journal of Accounting Research*, 35(5), 75-97.

COPYRIGHTS

This is an open access article under the CC-BY 4.0 license.